

Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Dalregementet I13

Dalregementet I13 i Falun stod klart 1909 efter ritningar av Armeöverstyrelsens arkitekt Erik Josephson. Den välbevarade anläggningen omfattar alla typer av byggnader som den militära verksamheten i början av 1900-talet krävde. Dalregementet byggnadsminnesförklarades 2000.

Beskrivning

Historik

Dalregementet inrättades 1628 och är ett av Sveriges äldsta landskapsregementen. År 1813 fick regementet nummer 13. Regementet har spelat en viktig roll för det svenska försvaret. I13 ingår i en grupp av anläggningar som uppfördes av Arméförvaltningen mellan åren 1902 och 1911. Anläggningarna uppfördes efter samma principer och typritningar och uppvisar därför stora likheter med varandra. De olikheter som kan förekomma beror på tomt- och terrängförhållanden.

Anläggningen i Falun för I13 uppfördes efter ritningar utarbetade av arkitekt Erik Josephson, som även ansvarade för planläggningen av Arméförvaltningens övriga etablissemang. Området är uppfört enligt ett klassiskt mönster som återkommer i typanläggningar utformade av arkitekt Josephson. Anläggningen är komplett och innehåller alla typer av byggnader som ingår i ett etablissemang av denna typ. Viktiga karaktärsbyggnader som matsal, gymnastikbyggnad och markenteri är välbevarade. Anläggningen stod klar 1909.

Figur 1. Gamla matsalen (byggnad 5) , kasern C (byggnad 6) och administrationsbyggnaden (byggnad 7) från vänster. Kaserngården i förgrunden. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarans län.

Miljö

Dalregementet I13 är beläget på en sydvästsluttning ovanför sjön Tisken. Anläggningen ligger i de centrala delarna av Falun kommun, strax öster om stadskärnan.

Själva regementsområdet präglas av det klassiska mönster som återkommer i denna typ av militära anläggningar. Byggnadernas enhetliga färgsättning i gult och falurött ger området ett sammanhållet uttryck.

Figur 2. Gamla matsalen (byggnad 5). Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnader

Dalregementet I13s mest profilerade byggnader ligger vid Kaserngården. Hela området präglas av en väl sammanhållen färgsättning. Byggnader av högre status har generellt gula fasader och ekonomi- och förrådsbyggnader är målade i Falurött.

Byggnaderna på området är uppförda mellan 1894 och 1984. Områdets äldsta byggnad är expeditionsbyggnaden, ursprungligen uppförd 1894 på Rommeheds militärläger i Borlänge. Även den före detta likboden uppfördes ursprungligen på Rommehed (1898) precis som expeditionen. Musikkasernen uppfördes 1889 på Rommeheds militärläger, men flyttades 1907 till Dalregementet. Den har rikt dekorerade fasader i gult, vilket sticker ut bland byggnaderna på området. Fönsterfodren är gröna och fönsterbågarna har en röd kulör. Längs byggnadens långsida löper en stor veranda med lövsågade snickerier, genom vilken man når husets huvudentre. De äldre byggnaderna på området präglas av det sena 1800-talets rikt ornerade arkitekturideal.

1900-talets byggnader har en mer återhållsam arkitektur. Kanslihuset ligger längs Kaserngårdens sydvästra långsida, flankerat av två kaserner. Dessa uppfördes mellan 1905-1908. Tillsammans bildar de tre byggnaderna en ram kring kaserngården. Byggnaderna är uppförda i fransk klassisk stil med valmade svarta plåttak. Fasaderna är slätputsade i gult med rusticerade hörnkedjor och bottenvåning. Kanslihuset är uppfört i tre och en halv våning och har en centralt placerad mittrisalit (utskjutande mittparti) på långsidan mot Kasergården. Genom parken på byggnadernas södra sida leder en monumental stentrappa upp till byggnaden. Kasernerna har större volymer. En utpräglad symmetri präglar byggnadernas utformning och placering i landskapet.

Sjukhuset från 1908 är uppfört i två våningar och har slätputsade ockragula fasader. Brigadhuset, verkstaden, gamla exercishuset och gamla snickeriet är uppförda mellan 1911–1917 och representerar alla viktiga funktionsbyggnader på regementsområdet. Gamla matsalen representerar väl den tidstypiska panelarkitektur som uppfördes enligt typritningar vid denna tid. Det har en stomme av regelverk i timmer och köks- och diskrum uppfört i tegel. I matsalen finns konstverket ”Dalarnas vattendrag” av Jerker Werkmäster sedan 1958.

1970 byggdes mässen, en stor byggnadskropp vars betongbrutalistiska formspråk bryter kraftigt mot områdets i övrigt sammanhållana arkitektoniska uttryck. Övriga byggnader på området är uppförda mellan åren 1898 och 1984, och som sammanhållen helhet bidrar de till den karaktäristiska miljön på Dalregementet.

Figur 3 - 4. Kaserngårdens bebyggelse sedd från parken i söder. Det klassicistiska formspråket är återkommande på hela regementsområdet. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 5. Administrationsbyggnaden (byggnad 7), flyttad från Rommehedslägrret i Borlänge. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Förrådsbyggnad (byggnad 9). I bakgrunden mässen från 1970-talet (byggnad 101) Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 7. Gamla matsalen med kasern C i bakgrunden. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 9. Fd exercishus. Nyttobyggnader är generellt rödmålade till skillnad från militära byggnader av högre status. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 10. Entre till expeditjonsbyggnaden, fd proviantmagasin. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 11. Kompaniförråd. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 12. Kallgarage. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Genom denna byggnadsminnesförklaring kan representativa kulturvärden bibehållas och tillvaratas. Dalregementets mässinteriorer utgör i sin helhet en värdefull vittnesbörd om regementets i ett nationellt perspektiv betydelsefulla historia. Genom bevarande av det centrala kasernområdet, områdets planstruktur med stomvägar och anläggningar kan områdets historiska karaktär och kulturhistoriska värde förstås.

Dalregementet intar en särställning i landet med sin påkostade och väl sammanhållna interiör i kanslihusets mäss. Den militära traditionen är tydlig och avläsbar genom de fasta och lösa inventarier som finns i de olika sällskapsrummen. Kanslihuset kan uppvisa en kulturhistoriskt mycket värdefull officersmäss av traditionellt slag. Bland inventarierna märks flera möbelgrupper i Karl Johanstil, matsalsmöblemang samt andra värdefulla föremål som skänkts av officerare under årens lopp. Flera av de porträtt som finns är utförda av porträttmålare David Tägtström.

Skyddsbestämmelser

Skyddsområdet omfattar det på bilaga 1 med svart begränsningslinje avgränsade området med därtill hörande byggnader.

1. Byggnader samt järnstaket, som framkommer av bifogade karta som omfattas av skyddsföreskrifterna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med material och metoder anpassade till varje byggnads egenart på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
2. Kommunikationsnät med vägar samt parkmark markerade på bifogad karta skall bevaras och vårdas så att inte områdets karaktär förvanskas.
3. Kaserngården skall bevaras så att dess monumentala och öppna karaktär samt ursprungliga funktion kan upplevas och förstås, eventuellt tillkommande planteringar och anläggningar skall utföras så att detta uppnås. Markbeläggningen skall lika befintligt i huvudsak vara grus.

Kanslihus

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas, ej heller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme, inte heller i trapphuset samt i ursprunglig rumsindelning i de delar av byggnaden som markerats på bifogad plan. Trapphuset och de särskilt markerade delarna av byggnaden skall hållas i ett sådant skick att rummens karaktär inte förvanskas.
3. I trapphuset samt i de särskilt markerade delarna av byggnaden får ingrepp inte göras i bevarad fast inredning, såsom kakelugnar, Austerlitztapeten, takutformning, dörrar, fönster, foder, trappträcken och golv.

Kasernerna A, B, C

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att deras kulturhistoriska värden minskar.
2. Befintliga trapphus får inte ändras.

Mobiliseringsförråd, fd exercishus

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att deras kulturhistoriska värden minskar.
2. Befintliga trapphus får inte ändras.

Materialförråd, gamla matsalen

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i bärande stommar.
3. Ingrepp får inte göras i äldre bevarad fast inredning som takarkitektur, dörrar, fönster, foder och golv.
4. Målningen "Dalarnas vattendrag" får inte ändras eller flyttas.

Administrationsbyggnad, fd musikkasern

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.

Förråd

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Varuhissen får inte avlägsnas.

Sjukhus

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i bärande stommar.

Administrationsbyggnad, fd likbod

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.

Expedition, fd proviantmagasin

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.

Brigadhuset, fd markenteri

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i äldre bevarad fast inredning som takutformning, dörrar, fönster, foder och golv.

Verkstad/ förråd, fd elektricitetsverk och ångcentral

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i äldre bevarad fast inredning som dörrar, fönster och foder.

Omklädningsrum, fd snickeri

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i äldre bevarad fast inredning som dörrar, fönster, foder och golv.

Gymnastiksal, fd exercishus

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.
2. Ingrepp får inte göras i äldre bevarad fast inredning som öppna spisar, panel i tak och på väggar.

Skolbyggnad, fd stall

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Expedition, fd tvätt- och badhus

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Vallningsbod, fd sängförråd

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.

Surbrunnsmäss, fd sjukhusbarack

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.

Förvaltningsbyggnad, fd intendurverkstad

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Skjutförråd, fd skidreparationsverkstad

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Museum, fd garage

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Jordkällare

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Materialförråd, fd tygförråd

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Materialförråd, fd intendurförråd

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Militärrestaurang

1. Byggnaden med konstverket "Ariadnes tråd" (skulptur av mässing på sydostfasaden) får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras så att dess kulturhistoriska värden minskar.

Övnings- och vårdhall

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Kokhus och frivilliga radioorganisationens hus

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnader och område.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Administrativa fakta

Kommun: Falun

Fastighetsbeteckning: Falun 8:3 och 8:9, Rättviks kompani 1, Gustafs kompani 1, Livkompaniet 1

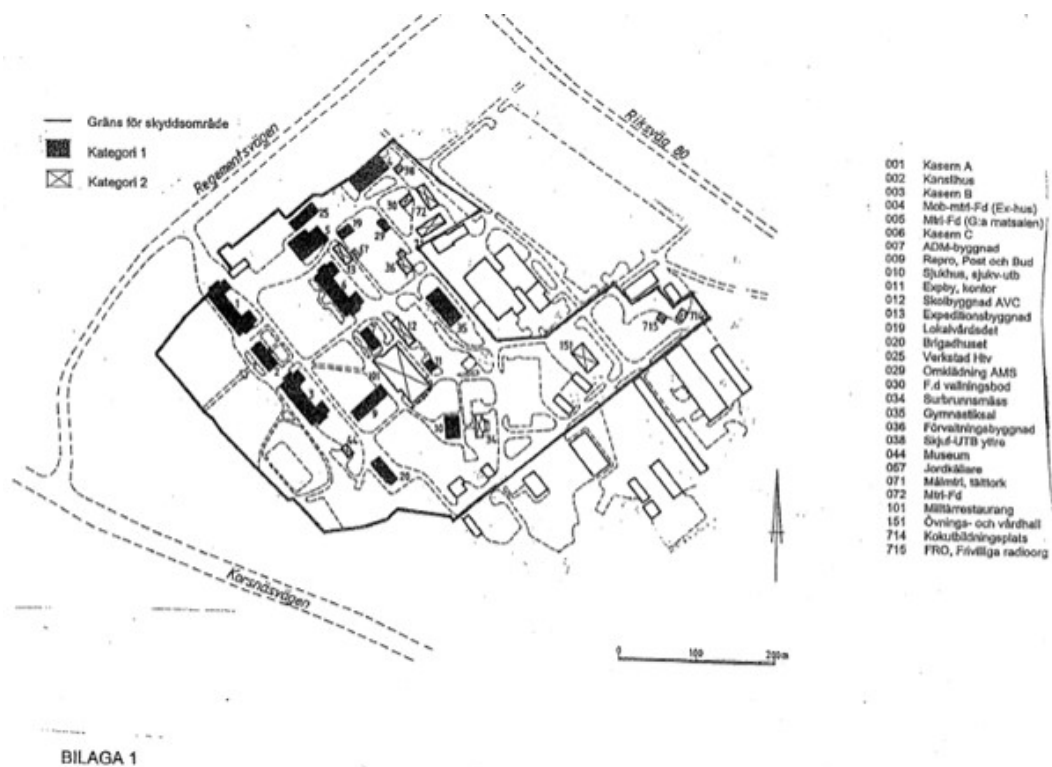
Byggnadsminnesförklaring: 2000.12.21 och 2004.02.06

Tillgänglighet: Dalregementet kan besökas exteriört, men inte alla byggnader är öppna för allmänheten.

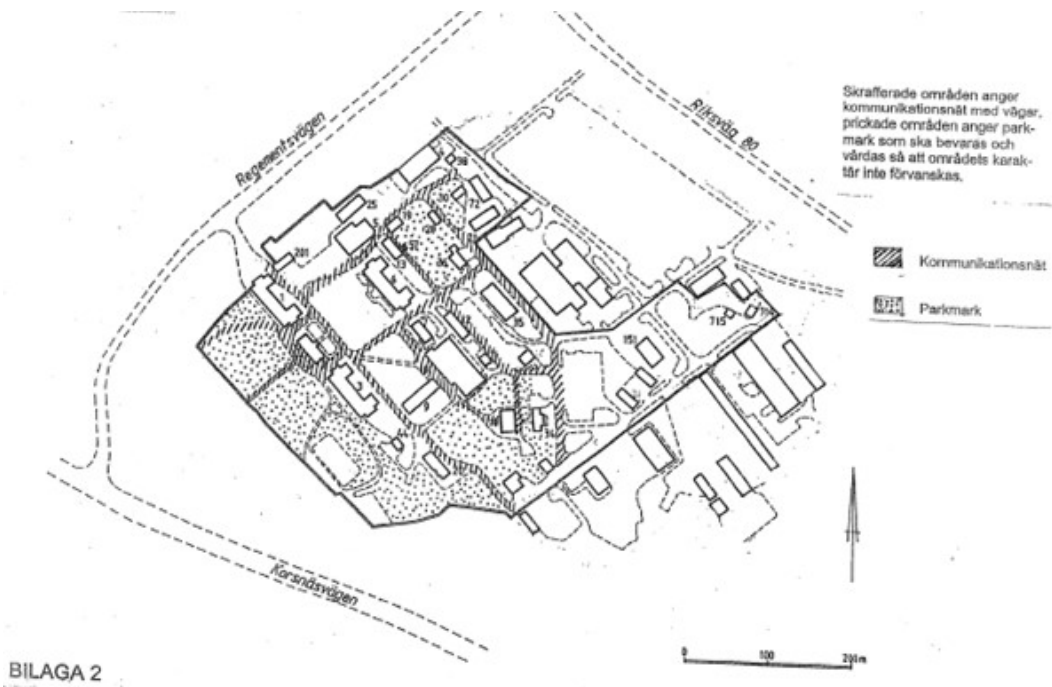
[Byggnadsminnesförklaring Dalregementet beslut 2000.12.21](#)

[Byggnadsminnesförklaring Dalregementet beslut 2004.02.06](#)

[Dalregementet i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)

Figur 13. Situationsplan med byggnadsminnets skyddsområde samt byggnader utmärkta. Ur beslut 2000.12.21.

Figur 14. Karta med markanvisningar. Ur beslut 2000.12.21.